

Valmistoitu tootvate ettevõtete 2015. aasta I kvartali ülevaade

Lühikokkuvõte

- Valmistoitu tootvad ettevõtted tootsid 2015. aasta esimeses kvartalis üle 46 mln euro eest toodangut, millest ~50% eksporditi.
- Nõrga välisnõudluse tulemusel ettevõtete käibe vähenes. Valmistoitu tootvate ettevõtete müügitulu oli 2015. aasta esimeses kvartalis 54,5 mln eurot ehk 2,1% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Lisaks toodangumahu kasvu aeglustumisele võis käibe kasvu pärssida ka vähenenud müügihinnad.
- Käibe langus ja kulude, eelkõige tööjõukulude, kasv on vähendanud kasumit. 2015. aasta esimeses kvartalis oli valmistoitu tootvate ettevõtete kogukasum 4,9 mln eurot, mida oli 24,3% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Ettevõtete efektiivsus 2014. aastal vähenes. Kulude kasv ja samaaegne müügitulu vähenemine tõid kaasa lisandväärtuse languse. 2015. aasta kolme esimese kuuga loodi 14,0 mln eurot puhast lisandväärtust, mida oli 5,3% vähem võrreldes eelmise aasta sama ajaga.
- Kontsern Orkla Confectionery & Snacs Finland Ab, mille koosseisu kuulub ka AS Kalev, plaanib suurendada oluliselt oma turupositsiooni Balti riikides. Jaanuaris sai ettevõtte Läti konkurentsiametilt loa osta kaubamärgid „Laima“ ja „Gutta“.
- Paulig Grupi tööstusmaitseainete divisjoni kuuluv Saue Production OÜ vahetas omanikku. Aprillis lõpule jõudnud tehinguga müüdi ettevõtte Prantsuse firmale Solina Grupp, kes on üks Euroopa suuremaid maitseainetootjaid.

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK¹ 2008) järgi gruppi C108.

Ülevaates käsitletakse valmistoitu tootvate ettevõtetenä järgmisi ettevõtteid:

- ✓ valmistoitude tootmine²
- ✓ suhkru ja –kondiitritoodete tootmine
- ✓ kohvi ja tee töötlemine
- ✓ maitseainete ja –kastmete tootmine
- ✓ eritoitude tootmine³

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid.

¹ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

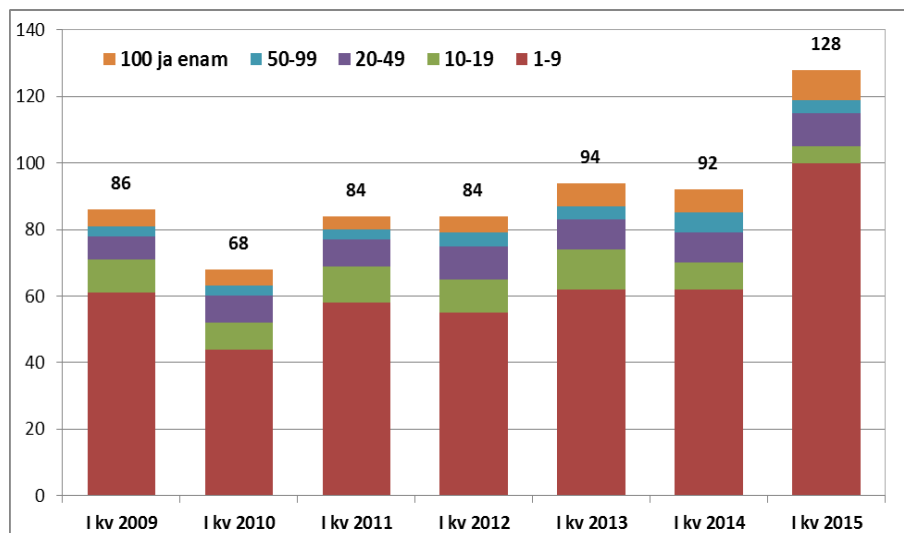
² Salatid, võileivad, pannkoogid jne

³ Laste piimasegud, dieet- ja diabeetikute toidud, gluteenivabad toidud jne

Positsioon majanduses

Valmistoit tootvatel ettevõtetel on oluline koht Eesti toiduainetööstuses, andes 13% toiduainetööstuse müügitulust ja lisandväärtusest ning peaaegu 20% toiduainetööstuse ekspordist. Samuti annavad nad olulise panuse tööhõivesse (2481 tööga hõivatut).

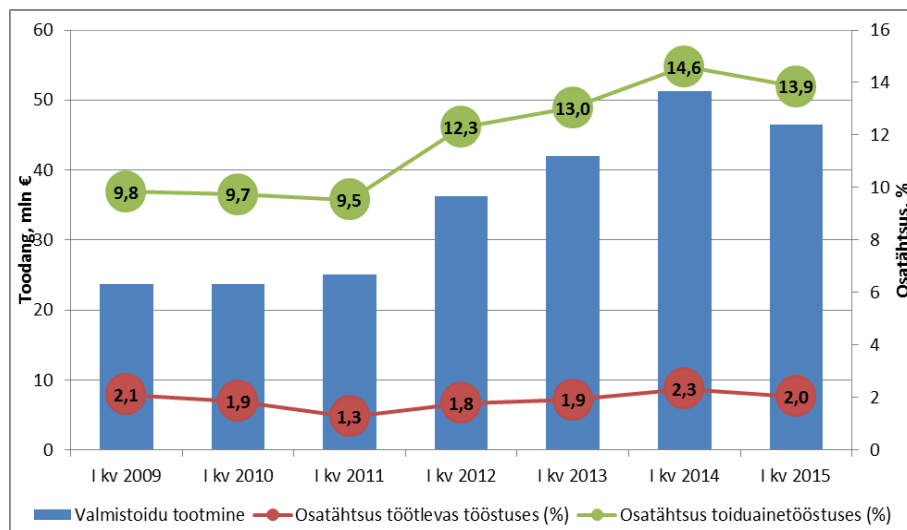
SA lühiajastatistika andmetel oli 2015. aasta esimeses kvartalis valmistoit tootvaid ettevõtteid (juriidilisi isikuid) keskmiselt 128, mida oli eelmise aasta sama ajaga võrreldes 36 võrra rohkem. Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli suuremat tööstust ~70% valmistoit tootvate tööstuste müügitulust. Suurima osakaaluga on suhkrust kondiitritoodete ja maitseainete tootmisega tegelevad ettevõtted. Suurusgrupiti (tööga hõivatud isikute⁴ arvu järgi) oli kõige enam alla 10 töötajaga nn mikroettevõtteid, mis moodustavad peaaegu 80% kogu ettevõtete arvust. Tihedas toiduainetööstuste konkurents on just mikroettevõtted kõige tundlikumad, mis avaldus ka majanduskriisi aastatel, kui nende arv oluliselt vähenes. Alates 2011. aastast on mikroettevõtete arv taas suureneva hakanud. Samal ajal on mikroettevõtted oma väiksuse tõttu kõige paindlikumad ja suurettevõtetega võrreldes on neil lihtsam oma tegevusala vajaduse korral vahetada. Teiste suurusgruppide ettevõtete arv on stabiilsem.

Joonis 1. Valmistoit tootvate ettevõtete arv tööga hõivatud isikute arvu järgi
Allikas: SA

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2015. aasta esimeses kvartalis valmistoit tootvate ettevõtete poolt kokku 46,4 mln euro eest toodangut, millest ~50% eksporditi. Võrreldes eelneva aastaga vähenes valmistoit tootvate ettevõtete toodangu maht 4,9%. Tootmismahu langus tulenes välisnõudluse nõrgenemisest. Valmistoidu väljavedu vähenes 2015. aasta esimeses kvartalis 9% võrreldes eelneva aasta sama perioodiga. Valmistoit moodustas 2015. aasta esimeses kvartalis 13,9% toiduainetööstuse ning 2,0% töötleva tööstuse toodangust.

⁴ Kõik ettevõttes töötavad isikud, olenemata tööpäeva pikkusest

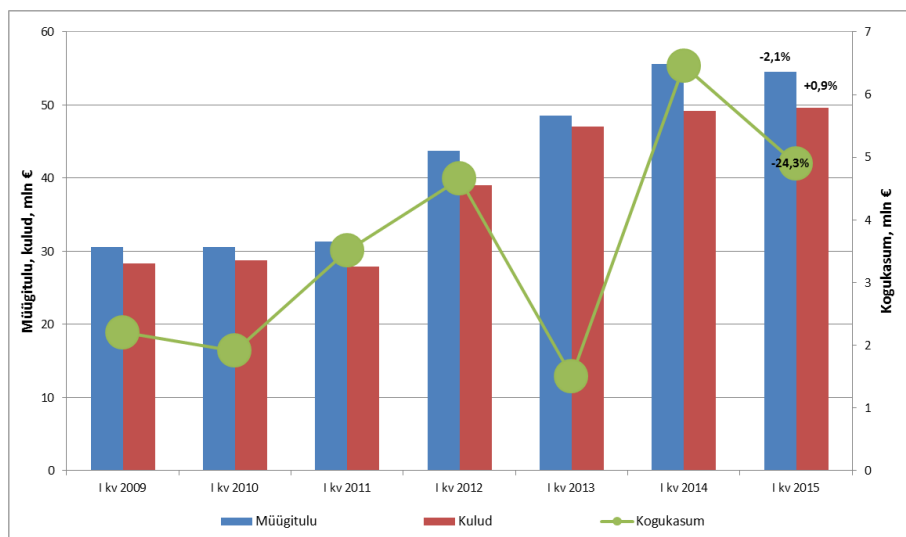
Joonis 2. Valmitoitu tootvate ettevõtete toodang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)
Allikas: SA, PM arvutused

Majandusnäitajad

Nõrga välisnõudluse tulemusel valmitoitu tootvate ettevõtete **müügitulu** natuke langes. 2015. aasta esimeses kvartalis oli valmitoitu tootvate ettevõtete müügitulu 54,5 mln eurot ehk 2,1% väiksem kui eelmisel aastal samal ajal. Lisaks toodangumahu vähenemisele võis käibe kasvu pärssida ka vähenenud müügihinnad. Toiduainetööstuse tootjahinnad olid 2015. aasta esimeses kvartalis ~4% madalamad võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Kui valmistoidu müük koduturul aastases võrdluses kasvas 7%, siis välisurul vastupidiselt langes 9%. Välisnõudluse vähenemine võis olla tingitud oluliste kaubanduspartnerite – Soome ja Venemaa, kehvast majandusolukorrast. Valmitoitu tootvate ettevõtete müügitulu moodustas 2015. aasta esimeses kvartalis 13,4% toiduaine- ning 2,0% töötleva tööstuse müügitulust.

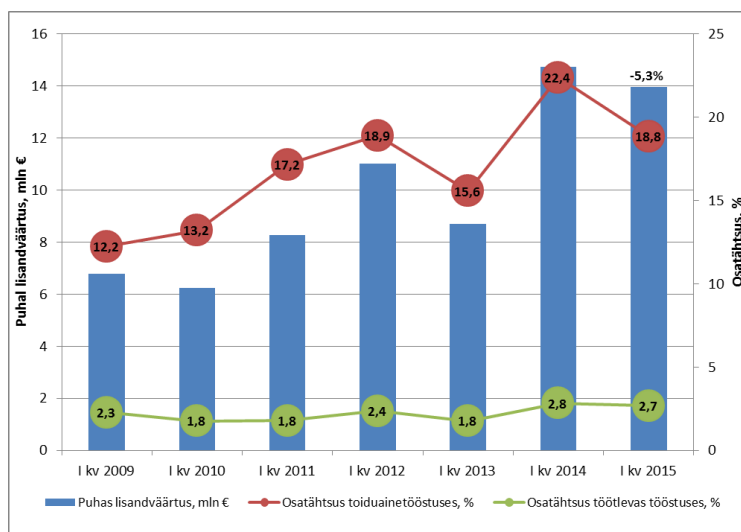
Valmitoitu tootvate ettevõtete 2015. aasta esimese kvartali **kulud** olid 49,6 mln eurot ehk 0,9% suuremad kui eelmisel aastal samal perioodil. Peaaegu viiendiku kuludest moodustavad tööjõukulud ja nende osakaal on viimastel aastatel tasapisi suurenenud. Kvalifitseeritud tööjõupuudusest tingitud palgasurve suurendas tööjõukulusid 10%.

Käibe langus ja kulude, eelkõige tööjõukulude, kasv on vähendanud valmitoitu tootvate ettevõtete kasumit. 2015. aasta esimeses kvartalis oli ettevõtete **kogukasum** 4,9 mln eurot, mida oli 24,3% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. 2015. aasta kolme esimese kuuga teenisid valmitoitu tootvad ettevõtted 24,3% toiduaine- ning 4,4% töötleva tööstuse kogukasumist.

Joonis 3. Valmistoitute ettevõtete müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)
Allikas: SA

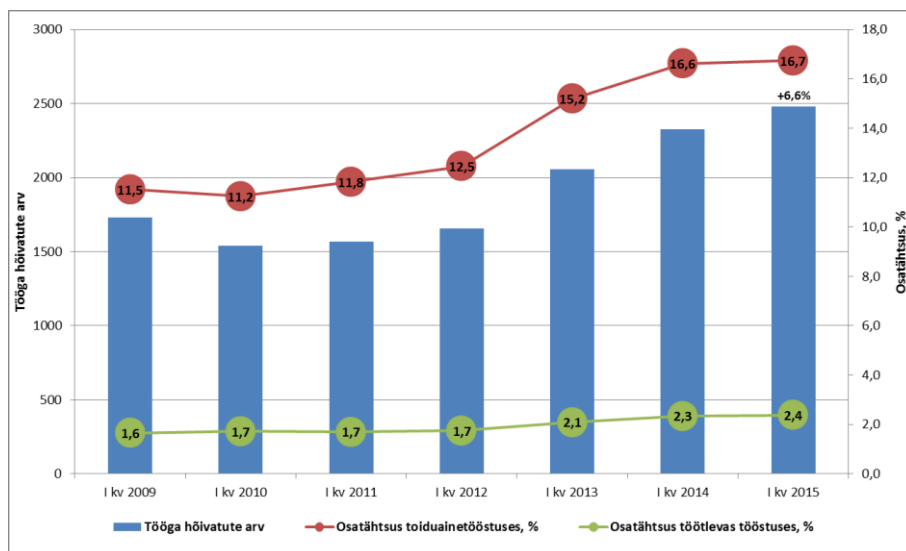
Ettevõtete efektiivsus 2014. aastal vähenes. Esihgsetel andmetel loodi valmistoitute ettevõtetes 2015. aasta esimeses kvartalis **puhas lisandväärtus**⁵ 14,0 mln eurot, mida oli 5,3% vähem võrreldes eelneva aasta sama ajaga. Valmistoitute ettevõtted annavad 18,8% toiduaine- ning 2,7% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

Joonis 4. Valmistoitutes ettevõtetes loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)
Allikas: SA

Valmistoitute ettevõtetes tegutseb keskmiselt 16,7% toiduainetööstuses ning 2,4% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. Viimastel aastatel on suuremad ettevõtted teinud investeeringuid tootmismahu kasvatamiseks ja sellest tulenevalt on töötajate arv kiiresti tõusnud. SA andmetel oli 2015. aasta esimeses kvartalis valmistoitutes ettevõtetes tööga hõivatud keskmiselt 2481 inimest, mida oli 153 inimese võrra (+6,6%) rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Hõive kasvu võis mõjutada ka 2014. aasta 1. juulil kehtima hakanud töötajate registreerimiskohustus.

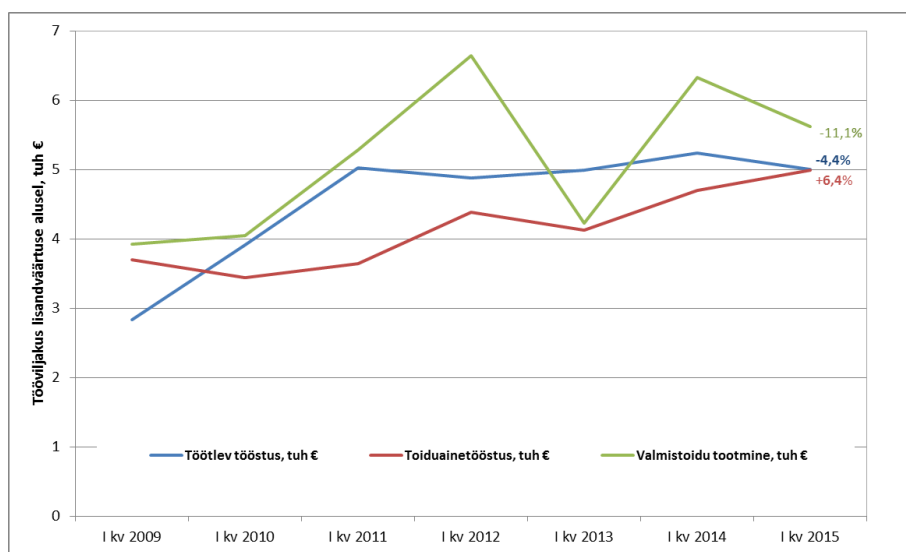
⁵ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

Joonis 5. Tööga hõivatute arv valmistoitu tootvates ettevõtetes, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

Allikas: SA

Vaatamata tööviljakuse langusele jäi valmistoitu tootvates ettevõtetes **tööviljakus** kõrgemaks nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade vastavast näitajast. Valmistoitu tootvates ettevõtetes loodi 2015. aasta esimeses kvartalis 5,6 tuh eurot lisandväärtust töötaja kohta ehk 11,1% vähem võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Lisandväärtuse langus vähendas ettevõtete efektiivsust.

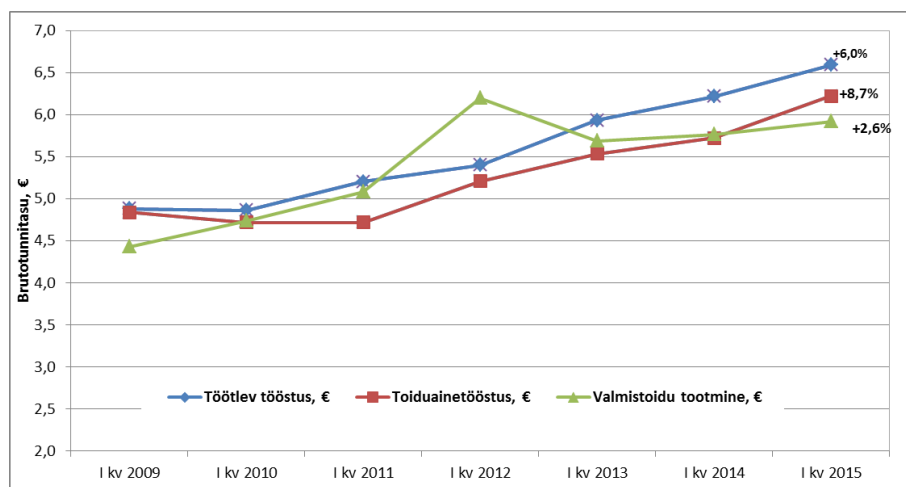
Joonis 6. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: SA, PM arvutused

Valmistoitu tootvate ettevõtete **keskmine brutotunnitasu**⁶ 2015. aasta esimeses kvartalis oli 5,9 eurot, mida oli 2,6% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Võrreldes töötleva ja toiduainetööstuse keskmisega kerkis valmistoitu tootvates ettevõtetes töötasu oluliselt aeglasemalt. Üheks brutotunnitasu kasvu aeglustavaks teguriks võis olla 1. juulil 2015. a kehtima hakanud töötajate registreerimiskohustus. Selle tulemusel suurenes varem ümbrikupalka teeninud töötajate palgatulu deklareerimine. Eesti Panga

⁶ Brutotunnitasu = palgakulu/ töötatud tunnid

hinnangul⁷ pärssis töötajate registreerimiskohustus nii keskmise palga kui ka tunnitasu kasvu, sest lisandunud töötajate keskmine palgatulu oli maksu- ja tolliameti andmete kohaselt miinimumpalga lähedal. Valmistoit tootvate ettevõtete keskmine brutotunnitasu jäi alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele vastavalt 10,2% ja 4,9%.

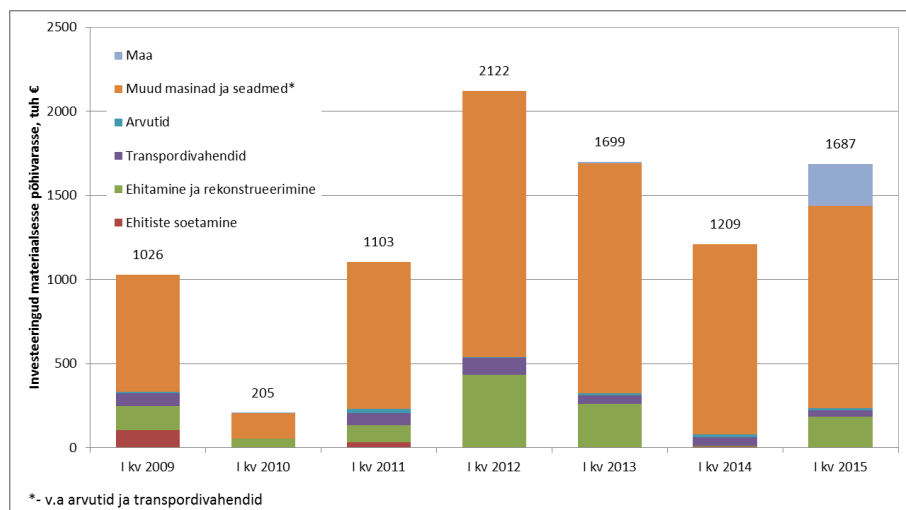

Joonis 7. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: SA, PM arvutused

Investeeringud

Valmistoit tootvad ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2015. aasta esimeses kvartalis 1,7 mln eurot ehk 39,6% (+479 tuh €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Kasumlikkuse vähenemise tõttu ettevõtete võime oma investeeringuid rahastada halvenes, samas olid laenuintressid madalad. Eesti Panga andmetel⁸ ettevõtted elavdasid investeerimist väliskapitali kaasabil, kuna 2015. aasta esimeses kvartalis ettevõtete laenujääk suurenes eelmise aasta sama ajaga võrreldes.

Joonis 8. Valmistoit tootvate ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (tuh €)

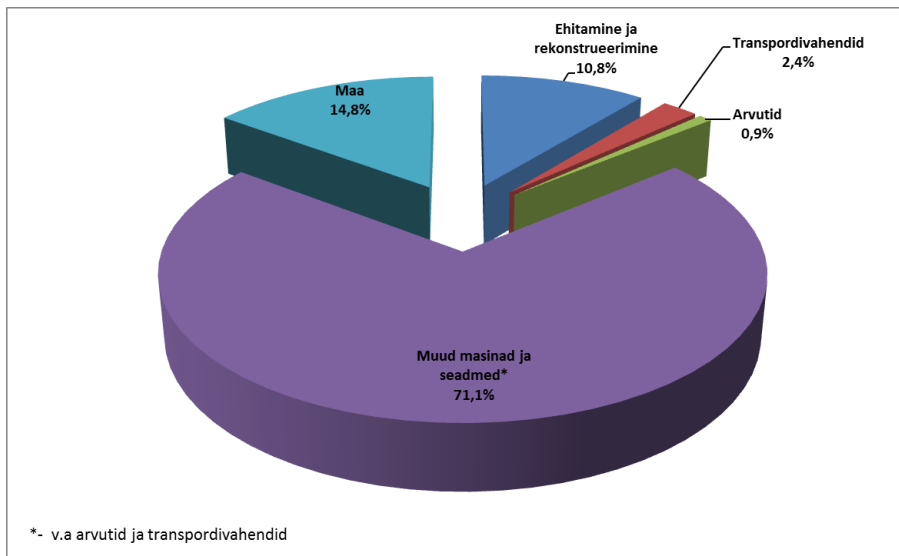
Allikas: SA

⁷ <https://www.eestipank.ee/press/keskmise-palga-saaja-ostujoud-kasvas-kiiresti-26022015>

⁸ <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/650>

Kõige rohkem investeeriti muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid), kokku 1,2 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 71,1%. Seega investeerisid ettevõtted eelkõige potentsiaalse efektiivsuse kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline jätkuvalt investeerida masinate ja seadmete uuendamisse. Vähem investeeriti maasse (250 tuh €), ehitamisse ja rekonstrueerimisse (183 tuh €), transpordivahenditesse (40 tuh €) ning arvutitesse (15 tuh €). Ehitiste soetamise esimese kvartalis ei investeeritud.

Põhivara liigiti suurenesid eelmise aastaga võrreldes kõige enam investeeringud masse (+250 tuh €) ning ehitamisse ja renoveerimisse (+179 tuh €). Vähenesid transpordivahenditesse (-10 tuh €) tehtud investeeringud.

Joonis 9. Investeeringute jaotumine valmistoitu tootvates ettevõtetes 2015. aasta I kv (%)

Allikas: SA

Kaubandus

Esialgsetel andmetel eksportisid valmistoitu tootvad ettevõtted 2015. aasta esimeses kvartalis ~24 mln euro eest toodangut. Eesti jaoks oluliste kaubanduspartnerite halb majandusolukord pärssis ekspordi kasvu. Võrreldes eelmise aastaga vähenes eksport 9%. Ärev geopoliitiline olukord võib ka olla üheks välisnõudluse vähenemise põhjuseks, sest valmistoidu väljavedu mitte- eurosooni riikidesse vähenes aastases võrdluses ~30%. Valmistoitu tootvate ettevõtete eksport moodustas 2015. aasta esimeses kvartalis ~20% toiduainetööstuse ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost.

Tabel 1. Valmistoitute tootvate ettevõtete koondandmed

	I kv 2014	I kv 2015	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Ettevõtete arv	92	128	+39,1
Toodangu väärtus, mln €	51,2	46,4	-9,4
Valmistoitute tootvate ettevõtete toodangu osatähtsus (%)			
...toiduainetööstuses	14,6	13,9	-0,8pp
..töötlevas tööstuses	2,3	2,0	-0,8pp
Majandustegevuse näitajad			
Müügitulu, mln €	55,7	54,5	-2,1
Kulud, mln €	49,2	49,6	+0,9
Kogukasum, mln €	6,5	4,9	-24,3
Puhas lisandväärtus, mln €	14,7	14,0	-5,3
Valmistoitute tootvate ettevõtete lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	22,4	18,8	-3,6pp
.. töötlevas tööstuses	2,8	2,7	-0,1pp
Töövõljalikus lisandväärtuse alusel, tuh €	6,3	5,6	-11,1
Töoga hõivatute arv valmistoitute tootvates ettevõtetes	2328	2481	+6,6
Keskmine brutotunnitasu, €	5,8	5,9	+2,6
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	1209	1687	+39,6
...ehitiste soetamine	7	0	-100
... ehitamine ja rekonstrueerimine	4	183	+4291,9
... transpordivahendid	50	40	-20,9
... arvutid	16	15	-5,7
... muud masinad ja seadmed	1131	1200	+6,1
... maa	0	250	+100
pp- protsendipunkti			
	suurenenud		
	vähenenud		